

Етнізація політики в контексті глобалізаційних процесів

Загальносвітовий процес відродження самосвідомості та суспільної активності етнонаціональних спільнот, відомий як "етнічний Ренесанс", спричиняє не тільки зростання впливу етнонаціональних факторів та чинників різноманітного характеру на політичний процес, але й тотальну політизацію самих етнонаціональних відносин, що може стати потужним джерелом етнополітичних конфліктів у поліетнічних та багатонаціональних країнах світу, що складають абсолютну більшість. Провідне місце серед вказаних елементів етнічного Ренесансу посідає ще й досі мало вивчений феномен "етнізації політики", який набуває більш питомої ваги у етнонаціональній та політичній сферах суспільного буття. Це поняття за своєю сутністю відбиває тісний взаємозв'язок між етнічністю і політикою, який є особливо складним та суперечливим в умовах сучасного загальносвітового політичного процесу. Етнізацію політики можна визначити як феномен, що виникає на перетині різних сфер суспільного буття людини (політичної, соціальної, економічної) і характеризується поширеним впливом етнонаціональних факторів на політичний процес та набуттям ним певного етнічного забарвлення. Також у деяких випадках під етнізацією політики можна розуміти штучне використання етнічних факторів у політичному процесі в інтересах його окремих суб'єктів в тому разі, коли існуючий конфлікт не є етнополітичним за своїм походженням.

Суттєвий вплив на поширення феномену етнізації політики складає глобалізація, яка охоплює всі рівні світового політичного процесу, маючи свої наслідки у економічній, політичній та культурній площинах. Головним політичним аспектом глобалізації є трансформація державного суверенітету та певне послаблення національної держави – останній визначається науковцями Санкт-Петербурзького університету С.А. Ланцовим та В.А. Ачкасовим як один з найвагоміших поштовхів до виникнення етнізації політики. Окрім цього, вона також може бути викликана реакцією окремих етнічних або соціальних груп на ці трансформаційні процеси, виступаючи при цьому у ролі своєрідної спроби зробити адекватну відповідь на виклики глобальних метаморфоз. В культурній сфері вона проявляється як намагання цих суб'єктів політики протидіяти загальносвітовим процесам уніфікації, при цьому ними підкреслюється власна унікальність та неповторність культури. У політичній площині етнізація політики може бути спричинена спробою окремих етнічних груп залишити собі контроль над політичними процесами у державі, запобігти трансформаціям державного суверенітету; у певних випадках цей феномен може слугувати засобом для реалізації державотворчих прагнень певної етнічної групи (або її політичної та інтелектуальної еліти, що прагне скористатися привабливою можливістю втілити їх у життя, коли національна держава переживає певні метаморфози) чи створення певної автономії на території її компактного проживання.

У сучасному світі досить легко знайти чимало прикладів для ілюстрації висунутих положень: численні осередки сепаратизму у Іспанії (Країна басків, Каталонія), Великій Британії (Північна Ірландія, Шотландія), Бельгії (Валлонія та Фландрія), Франції (Корсика), акції протесту громадських організацій, заснованих за етнічною ознакою, та праворадикальних політичних партій, що виступають проти інтеграції своєї країни у глобальний простір. Такі явища глобалізації, як поживлення процесів міграції та корінна зміна системи міждержавних сполучень, наслідком чого є стрімке збільшення кількості мігрантів переважно у розвинутих країнах Західної Європи та Північної Америки, також є причинами виникнення етнополітичної напруженості та етнізації політики. На тлі цього процесу різко зростає антипатія корінних мешканців цих держав до прибулих мігрантів, особливо до мігрантів-мусульман. На цьому фоні

виявляються зовсім не випадковими суттєві електоральні досягнення політичних рухів націоналістичного напрямку в таких країнах як Німеччина, Австрія, Франція та ін.

Гончаренко Дмитро
Інститут культури
Київський національний університет культури і мистецтв
(Україна, м. Київ)

Українська інтелігенція на сучасному етапі: соціальний аналіз явища

Чимало соціологів та інших дослідників українського суспільства сучасної доби стикаються з фактом існування багатьох його формуючих феноменів —прошарків, класів, груп, субкультур та ін. Подібна строкатість у структуризації соціуму, безумовно, породжується різними світоглядними концепціями, що, у свою чергу, тягне за собою різного роду міфи, стереотипи, домисли тощо. До одного із подібних соціальних міфів належить уявлення про місце, роль і визначеність інтелігенції у нинішньому українському суспільстві.

Вітчизняна соціологія визначає інтелігенцію як соціальну групу людей, що фахово займається розумовою працею, розвитком і поширенням культури, певного роду виконавцями інтелектуальної функції, зазвичай мають вищу освіту. Поняттю інтелігенція приписують також й моральний зміст, вважаючи її втіленням високих чеснот та ідеалів. На Заході більш популярним є термін „інтелектуали”, яким позначають людей, що професійно займаються інтелектуальною діяльністю, однак, не претендуючи на роль носіїв „вищих передових ідеалів”.

Це дослідження стосується вивчення явища української інтелігенції як одного з елітарних прошарків суспільства, соціального місця цієї страти та процесів, які спонукали її утворення. Актуальність тематики визначається важливістю сьогочасної стадії формування українського громадянського суспільства.

Творча діяльність (наука, мистецтво, освіта і т.д.) неодмінно передбачає наявність критичного ставлення до панівних тверджень, люди розумової праці завжди виступають носіями „критичного потенціалу”, саме за ними стоїть безперервне оновлення системи громадянських цінностей. На думку деяких соціологів, у постіндустріальному суспільстві саме інтелектуали і мають стати „новим панівним класом”. У країнах, що відстали у власному розвитку, соціальна група осіб інтелектуальної праці набувають особливих рис. Краще за інших усвідомлюючи недоліки власного суспільства, інтелектуали стають головними проповідниками модернізації. Унаслідок цього в них формується відчуття власної відмінності, претензії на „вище знання”, якого позбавлена решта. Такий особливий вид інтелектуалів і називається інтелігенцією, що особливо характерно для суспільств України, Росії та Білорусі.

У чому ж відмінність саме української інтелігенції? Не підлягає жодному сумніву, що історія української культури невід’ємно є пов’язаною з історією української інтелігенції, котра виступала водночас її творцем, носієм, критиком — фактично сама була її зосередженням і втіленням культури(як традиційної, так і модерної).

Прикметну рису українського суспільства можна визначити у „теорії різкого контрасту”, що втілюється у „соціокультурній масовості” населення та вирізненні „інтелігентного елементу”, який безперечно складає меншість, будучи соціальним (культурним, науково-технічним тощо) авангардом. Нині на теренах України формується нове, відмінне від попередніх, покоління інтелігенції, основним завданням якого є докладання зусиль до становлення громадянського правового суспільства, та науковий, мистецький, культурний поступ нації при збереженні і передачі нащадкам основних традиційних культурних артефактів національної самобутності.